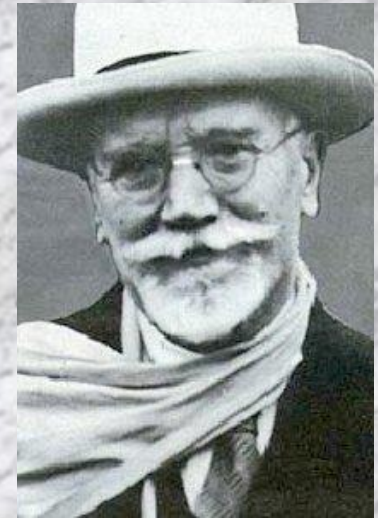

ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΓΩΝΙΑΣ
Δ' ΤΑΞΗ 2012-2013
ΔΑΣΚΑΛΟΣ : ΦΑΡΜΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ:1770-1895

1669: Ολοκλήρωση υποταγής της Κρήτης στους Τούρκους.

Περίοδος Γενιτσαριάς

- ❑ Καθεστώς εξευτελισμών, τρομοκρατίας, καταπίεσης, χωρίς στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα.
- ❑ Πολλοί αναγκάστηκαν να εξισλαμιστούν.
- ❑ Σημαντική μείωση του πληθυσμού.

Πάσχα 1770: Ο εμποροπλοίαρχος Ιωάννης Βλάχος ή Δασκαλογιάννης μετά από συνεννόηση με τους προεστούς της Πελοποννήσου έλαβε υπόσχεση από τη Ρωσία για στρατιωτική βοήθεια.

Οι Κρητικοί των άλλων διαμερισμάτων δεν τόλμησαν να εξεγερθούν και οι Ρώσοι δεν έστειλαν τη στρατιωτική βοήθεια που υποσχέθηκαν.

Οι Τούρκοι κατέλαβαν την επαρχία Σφακίων και κατέστρεψαν τα χωριά της.

Τα γυναικόπαιδα ζήτησαν καταφύγιο σε σπηλιές και φαράγγια.

Μάρτιος 1771: Παράδοση αρχηγών της επανάστασης.

Θανάτωση **Δασκαλογιάννη**, φυλάκιση πρωτεργατών επανάστασης.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

α' περίοδος

5 Ιουλίου 1821:Μεγάλη νίκη επαναστατών στα Καμπιά.

Μάιος 1822: ο Σουλτάνος, που ζήτησε τη βοήθεια του Μωχάμετ Άλη της Αιγύπτου, δέχτηκε τη βοήθεια 6.000 Αιγυπτίων στρατιωτών με αρχηγό τους τον Χασάν Πασά.

Τούρκοι και Αιγύπτιοι

- ❑ καταστρέφουν Ανώγεια, Λάκκους, την Κριτσά και το Θέρισσο για δεύτερη φορά .
- ❑Θανάτωση 2.000 αμάχων στη σπηλιά της Μιλάτου.
- ❑Δεν κατορθώνουν να υποτάξουν τους επαναστάτες.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

α' περίοδος

Καλοκαίρι 1823: Διαδοχή του Χασάν πασά από τον Χουσεΐν μπέη.

- ❑ Νίκησε τους επαναστάτες στη Γέργερη.
- ❑ Υποταγή ανατολικών επαρχιών.
- ❑ Πολιορκία 400 απόλεμων στο σπήλαιο Μελιδονίου και θανάτωση τους με καπνό.

Φεβρουάριος 1824

- ❑ Κατακαίει Αποκόρωνα, Σφακιά.
- ❑ Εισβολή σε Σέλλινο, Κίσαμο, σφαγή 600 γυναικόπαιδων στο Ελαφονήσι.
- ❑ Ελληνικά πλοία μεταφέρουν από το Λουτρό στην Πελοπόννησο 10.000 άμαχους κι από όλο το νησί 60.000.

Απρίλιος 1824

- ❑ Έχει εκλείψει κάθε εστία αντίστασης, κλείνει η πρώτη περίοδος της Επανάστασης του 1821 στην Κρήτη.

ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΣΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΗΣ ΜΙΛΑΤΟΥ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1823

❑ Ο Χασάν μετά την καταστροφή του Λασιθίου παραχείμασε στο Μεραμπέλλο.

❑ Φεβρουάριος 1823

- ❑ 2.000 περίπου άμαχοι, κυρίως γυναικόπαιδα, και γέροντες με ελάχιστους οπλοφόρους κατέφυγαν στο σπήλαιο της Μιλάτου από το φόβο των Τούρκων.
- ❑ Οι Αιγύπτιοι πολιορκήσαν 15 ημέρες το σπήλαιο αναγκάζοντας τους πολιορκούμενους να παραδοθούν εξαιτίας της έλλειψης νερού και τροφίμων και της απελπισίας τους .
- ❑ Οι περισσότεροι από εκείνους που παραδόθηκαν σφαγιάστηκαν επί τόπου και άλλοι πουλήθηκαν ως δούλοι.
- ❑ Λίγες μέρες αργότερα ο Χασάν σκοτώθηκε στο Καστέλι Πεδιάδας πέφτοντας από το αφηνιασμένο του άλογο.

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΣΤΟ ΜΕΛΙΔΟΝΙ

25-01-1824

□ 1822

- Ο Χασάν Πασάς περνά από το Μελιδόνι και σκορπά το θάνατο.

□ Οκτώβριος 1823

- Ο Χουσεΐν στρατοπεδεύει στο Μελιδόνι μέχρι να περάσει ο χειμώνας.
- Οι κάτοικοι για να γλυτώσουν συγκεντρώθηκαν στο Γεροντόσπηλιο για να σωθούν, παίρνοντας μαζί τους τρόφιμα και νερό.
- Ο Χλουσεΐν έμαθε ότι κρύβονταν στο σπήλαιο και τους πρότεινε να παραδοθούν.
- Οι κάτοικοι του Μελιδονίου αρνήθηκαν γιατί ήξεραν τι τους περιμένει.
- Ο Χουσεΐν προσπάθησε χωρίς επιτυχία να παραβιάσει την είσοδο του σπηλαίου, χάνοντας και 24 στρατιώτες.
-

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΣΤΟ ΜΕΛΙΔΟΝΙ

25-01-1824

- ❑ Οι Τούρκοι κλείνουν την είσοδο του σπηλαίου με πέτρες, μεταφέρουν ξύλα, άχυρα, λάδι κ.ά. υλικά και βάζουν φωτιά.
- ❑ Οι πολιορκούμενοι αγκαλιάζοντας τα παιδιά τους πέθαναν από ασφυξία
- ❑ 340 γυναικόπαιδα και 30 οπλοφόροι ήταν τα θύματα αυτής της θηριωδίας.
- ❑ Μετά από 18 ημέρες οι τούρκοι έστειλαν έναν χριστινό να δει αν ζούσε κανείς.
- ❑ Εκείνος τους απάντησε ότι δε ζούσε κανείς.

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΣΤΟ ΜΕΛΙΔΟΝΙ

25-01-1824

- ❑ Οι Τούρκοι σκύλευσαν τα θύματά τους.
- ❑ Αφού έφυγαν οι Τούρκοι, πήγαν 6 χωριανοί να δουν τι είχε συμβεί (3 μπήκαν στο σπήλαιο και οι υπόλοιποι φύλαγαν την είσοδο).
- ❑ Ένας από τους χωρικούς αντικρίζοντας αυτό το θέαμα δεν άντεξε το αποτρόπαιο θέαμα και πέθανε μετά από 9 μέρες.
- ❑ Το ίδιο έπαθε και ένας άλλος μετά από 20 ημέρες.
- ❑ Ο Μαν. Κιρζιμάκης τρίτος από τους χωρικούς που μπήκε στο σπήλαιο μετά από 10 χρόνια διηγήθηκε αυτά που είδε.
- ❑ Όταν ησύχασαν τα πράγματα, οι διασωθέντες αποφάσισαν να αφήσουν τους νεκρούς μέσα στο σπήλαιο, θεωρώντας ότι το σπήλαιο αποτελεί τον πιο αξιοπρεπή και ένδοξο τάφο για εκείνους.
- ❑ Τα τελευταία χρόνια έστησαν ένα κενοτάφιο στην πρώτη αίθουσα του σπηλαίου , που το ονόμασαν ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

β' περίοδος

Ιούλιος 1825

- ❑ Έναρξη β' περιόδου επανάστασης.
- ❑ Κατάληψη φρουρίου Γραμπύσας από 400 περίπου Κρητικούς από την Ηπειρωτική Ελλάδα.
- ❑ Ενίσχυση ένοπλων τμημάτων.
- ❑ Επέκταση δράσης επαναστατών σε όλη την Κρήτη με τη μορφή κλεφτοπόλεμου.

Νοέμβριος 1827

- ❑ Αποτυχία κατάληψης Μεραμπέλου 1500 Κρητικών με αρχηγό τον Ιωάννη Χάλη.
- ❑ Ήττες Κρητικών.
- ❑ Κατάληψη φρουρίου Γραμπύσας από πλοία των Μεγάλων Δυνάμεων.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

β' περίοδος

18 Μαΐου 1828

□ Ήττα και θάνατος Χατζημιχάλη Νταλιάνη στο Φραγκοκάστελλο.

Τέλος 1829

□ Ολόκληρη η ύπαιθρος είναι στα χέρια των επαναστατών.

□ Άρνηση Μεγάλων Δυνάμεων να περιληφθεί η Κρήτη στο ιδρυόμενο ελληνικό κράτος με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου το 1830.

ΚΙΝΗΜΑ ΔΙΑΜΑΡΤΗΡΙΑΣ ΣΤΙΣ ΜΟΥΡΝΙΕΣ

1830-1840: Αιγυπτιακή κυριαρχία

Ο διοικητής Μουσταφά πασάς:

- ❑ Αφόπλισε Χριστιανούς και Τούρκους τιμωρώντας κάθε βιαιοπραγία.
- ❑ Κατασκεύασε δρόμους, γέφυρες, υδραγωγεία κ.ά. δημόσια έργα.
- ❑ Επέβαλε στους κατοίκους του νησιού βαρειά φορολογία.
- ❑ Διέλυσε τη συγκέντρωση 7000 χριστιανών που μαζί με πολλούς Τούρκους ζήτησαν την ανάκληση των φορολογικών μέτρων στις Μουρνιές.
- ❑ Ακολούθησαν συλλήψεις και θανατώσεις και σε άλλα μέρη της Κρήτης.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΧΑΙΡΕΤΗ - ΒΑΣΙΛΟΓΙΩΡΓΗ

Ιούλιος 1840: Οι Μεγάλες Δυνάμεις επαναφέρουν την Τουρκική κυριαρχία στην Κρήτη.

Πριν την υπογραφή της σχετικής συνθήκης συγκροτήθηκαν επαναστατικά σώματα που κατέβηκαν στην Κρήτη με αρχηγούς τους αδερφούς Χαιρέτη για το δυτικό τμήμα του νησιού και το Βασιλογιώργη για το ανατολικό.

Φεβρουάριος 1841

- ❑ Κηρύχτηκε η επανάσταση.
- ❑ Ήττες Κρητικών σε Πρόβαρμα, Βαφέ, Βρύσες Αποκόρωνα και Ξυδά Ηρακλείου.
- ❑ Όσοι οπλαρχηγοί σώθηκαν μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα με ευρωπαϊκά πλοία .
- ❑ Η επανάσταση έσβησε γρήγορα γιατί οι μόνιμοι κάτοικοι της Κρήτης δίστασαν να πάρουν μέρος στην επανάσταση και η ελληνική κυβέρνηση αρνήθηκε να βοηθήσει.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗ

Αιτίες αναβρασμού στην Κρήτη:

- ❑ Κινήματα του 1848 στην Ευρώπη
- ❑ Κριμαϊκός Πόλεμος (1853-1856)

Έκδοση Χάτι Χουμαγιούν

- ❑ Παραχώρηση ανεξιθρησκείας.
- ❑ Προσωπικές ελευθερίες
- ❑ Εγγύηση της τιμής και της ιδιοκτησίας των υπηκόων.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗ

Απρίλιος 1858

❑ Κινητοποίηση από 5000 στα Μπουτσουνάρια Χανίων για τη βαριά φορολογία και οι αυθαιρεσίες των Τούρκων.

Ιούνιος 1858

❑ Ικανοποίηση των περισσότερων αιτημάτων των Χριστιανών.

❑ Αντικατάσταση Βελή πασά με Σαμή πασά.

❑ Ανεξιθρησκεία

❑ Κατάργηση ορισμένων φόρων.

❑ Αναγνώριση Δημογεροντιών, που ρύθμιζαν οικογενειακές και κληρονομικές υποθέσεις.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1866

Από το **1861** Γενικός Διοικητής Κρήτης : Ισμαήλ πασάς

- ❑ Διοίκησε με δικαιοσύνη.
- ❑ Άρχισε να καταπατά τα δικαιώματα των Χριστιανών.
- ❑ Επιβολή νέων φόρων και ανάμειξη στο μοναστηριακό ζήτημα, αφορμές για τη μεγάλη επανάσταση του 1866-1869.

Απρίλιος - Μάιος 1866

- ❑ Ένοπλες συγκρούσεις στα Μπουτσουνάρια, Ατσιπόπουλο, Ανώγεια, Άγιο Μύρωνα, Κράσι.
- ❑ Συγκρότηση Συνέλευσης στην Αγία Κυριακή (Χανιά) και διαμαρτυρία στο Σουλτάνο για την παραβίαση των δικαιωμάτων των Χριστιανών.

Ιούλιος 1866

- ❑ Αρνητική απάντηση Σουλτάνου.
- ❑ Συνεδρίαση Νέας Επαναστατικής Επιτροπής στο χωριό Ασκύφου.
- ❑ **21 Αυγούστου 1866:** Κήρυξε την ένωση με την Ελλάδα και κάλεσε το λαό σ' επανάσταση.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1866

- ❑ Σχηματισμός επαναστατικών σωμάτων σε διάφορα μέρη της Κρήτης.
- ❑ Μεταφορά όπλων και πολεμοφοδίων από την Ελλάδα.
- ❑ Βιαιοπραγίες Τούρκων κατά των Χριστιανών.
- ❑ 6000 επιπλέον Αιγύπτιοι στρατιώτες στα τουρκικά στρατεύματα για να βοηθήσουν το Σουλτάνο.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1866

Αύγουστος 1866: Ο Κωνσταντίνος Κριάρης αναγκάζει του Τούρκους να κλειστούν στην Κάντανο.

❑ **31 Αυγούστου 1866:** Οι Αποκορωνιώτες πολιορκήσαν τον Αιγύπτιο Σαχίν πασά, τον ανάγκασαν να συνθηκολογήσει και να φύγει από τον Αποκόρωνα.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1866

Αντιμετώπιση επανάστασης

❑ Μεγάλες Δυνάμεις

- ❑ Η Ρωσία υποστήριζε μυστικά την Επανάσταση.
- ❑ Γαλλία, Βρετανία επιθυμούσαν τη διατήρηση του καθεστώτος της Κρήτης.

❑ Η κατάσταση στην Ελλάδα

- ❑ Η Ελληνική κυβέρνηση δε μπορούσε να βοηθήσει παρά την πίεση της κοινής γνώμης.
- ❑ Οργάνωση επιτροπών για συγκέντρωση χρημάτων και συγκρότηση σωμάτων εθελοντών.
- ❑ Ο ταγματάρχης Ιωάννης Ζυμβρακάκης κατεβαίνει στην Κρήτη και αναλαμβάνει μαζί με άλλους αξιωματικούς την αρχηγία των δυτικών επαρχιών.
- ❑ Οι ελλείψεις σε οπλισμό και πολεμοφόδια εμποδίζουν την προσπάθεια των επαναστατών να αποφύγουν την απελευθέρωση των πολιορκημένων στην Κάντανο Τούρκων, και την πυρπόληση των Λάκκων, του Θερίσου και των Μεσκλών.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1866

12 Οκτωβρίου 1866

- ❑ Ο Μουσταφάς νικά το Ζυμβρακάκη.
- ❑ Οι επαναστάτες υποχωρούν σε μάχη στη περιοχή Κασταμονίτσας-Αμαριανού Ηρακλείου.
- ❑ Ο Μουσταφά προτείνει κατάθεση όπλων και υπόσχεται γενική αμνηστία.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1866 ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Ολοκαύτωμα Αρκαδίου: Το σημαντικότερο ιστορικό γεγονός του 1866

- ❑ Στο Αρκάδι κατέφυγαν 300 περίπου ένοπλοι και 600 γυναικόπαιδα.
- ❑ Πολέμησαν ηρωικά τους Τούρκους με αρχηγούς τον Ηγούμενο Γαβριήλ και τον ανθυπολοχαγό Ιωάννη Δημακόπουλο.
- ❑ Ανατίναξη πυριτιδαποθήκης από Κωστή Γιαμπουδάκη (ή τον Εμμ. Σκουλά) στις 8 Νοεμβρίου, όταν οι Τούρκοι μπήκαν στο μοναστήρι.
- ❑ 800 από εκείνους που κλείστηκαν στην πυριτιδαποθήκη σκοτώθηκαν.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1866 ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Αντίκτυπος Ολοκαυτώματος Αρκαδίου

- ❑ Η θυσία των πολιορκημένων προκάλεσε συγκλονιστική εντύπωση σε όλο τον κόσμο.
 - ❑ Άρθρα σε μεγάλες εφημερίδες του εξωτερικού με στήριξη στον αγώνα των Ελλήνων.
 - ❑ Εθελοντές ζήτησαν να αγωνιστούν στην Κρήτη.
 - ❑ Δημιουργία επιτροπών για την περίθαλψη των προσφύγων και την ενίσχυση των επαναστατών.
- ❑ Μετά το ολοκαύτωμα ο Μουσταφά πασάς καταλαμβάνει την περιοχή Φραγκοκάστελου.
- ❑ Σταματούν οι επιχειρήσεις του εξαιτίας του χειμώνα.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 1867

Μάρτιος - Απρίλιος 1867

❑ Ο Ομέρ πασάς:

- ❑ προσπαθεί ανεπιτυχώς να καταλάβει την περιοχή Σφακίων.
- ❑ Κατευθύνεται στην επαρχία Ρεθύμνου και Κισάμου.

❑ Ο Ρεσίτ πασάς:

- ❑ Μπήκε στο οροπέδιο Λασιθίου με τη βοήθεια τριών αιγυπτιακών ταγμάτων.

❑ Ο Μιχαήλ Κόρακας:

- ❑ Προσπαθεί ανεπιτυχώς να αντιμετωπίσει τους Τουρκοαιγυπτίους.
- ❑ Υποχώρησε μετά από μάχη δύο ημερών το Μάιο του 1867.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 1867

Σεπτέμβριος 1867

❑ Οργανικός νόμος

- ❑ Αμνηστία
- ❑ Ημι-αυτονομία Κρήτης , αν οι κάτοικοι του νησιού εγκατέλειπαν την επιδίωξη της ένωσης με την Ελλάδα.
- ❑ Απόρριψη των προτάσεων και συνέχιση εχθροπραξιών.

❑ Ο Ααλή πασάς:

- ❑ εφάρμοσε το σχέδιο στις πόλεις .
- ❑ Συγκρότηση στα Χανιά συνέλευσης από Μουσουλμάνους και Χριστιανούς.
- ❑ Η Βρετανία υποστήριζε τις προσπάθειές του .
- ❑ Παρακινούσε τους Κρητικούς να δεχθούν τον Οργανικό Νόμο.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 1867

Νοέμβριος 1867

- ❑ Διορισμός Χουσεΐν Αυνή πασά ως Γενικός Διοικητής του νησιού.
- ❑ Εφαρμογή νέας στρατιωτικής τακτικής για αντιμετώπιση των επαναστατών.
- ❑ Οχύρωση επίμαχων σημείων με πύργους και εγκατάσταση φρουρών για έλεγχο του μεγαλύτερου μέρους της υπαίθρου.
- ❑ Δυσκολία εφαρμογής συστήματος κλεφτοπολέμου από τους επαναστάτες.
- ❑ Ο στενότερος αποκλεισμός της Κρήτης περιόρισε περισσότερο τον ανεφοδιασμό των επαναστατών.
- ❑ Η Ελληνική κυβέρνηση μετά από τηλεσίγραφο της Τουρκίας απαγορεύει τη μεταφορά ανθρώπων και εφοδίων στην Κρήτη.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 1867

1868

- ❑ Σταθεροποίηση θέσεων Τούρκων.
- ❑ Περιορισμός πολεμοφοδίων επαναστατών.
- ❑ Αιφνιδιαστική πολιορκία Προσωρινής Κυβέρνησης στις 11 Δεκεμβρίου και θανάτωση των περισσότερων μελών της (11 Δεκεμβρίου 1868, Γωνιά Κισάμου).

Αρχές 1869

- ❑ Αναγκαστική συνθηκολόγηση και αναχώρηση από την Κρήτη των εθελοντών του Δ. Πετροπουλάκη .
- ❑ Η επανάσταση εξέπνευσε.
- ❑ Πολλοί από τους αρχηγούς με την υπόσχεση της αμνηστίας κατέθεσαν τα όπλα τους.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ 1866-1869

- ❑ Αφάνταστες υλικές ζημιές και πολλοί νεκροί για την Κρήτη.
- ❑ Απραγματοποίητοι οι στόχοι για την ελευθερία και την ένωση.
- ❑ Θετικό στοιχείο της περιόδου αυτής ο Οργανικός Νόμος που εφαρμόστηκε σε λίγες περιπτώσεις.
- ❑ Στρατιωτικές απώλειες, οικονομική αφαίμαξη προκάλεσαν τη μείωση του κύρους της Τουρκίας εξαιτίας της δυσκολίας καταστολής της εξέγερσης των υπηκόων της.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΡΙΝ ΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΕΠΑΣ

Διεθνή γεγονότα που επηρέασαν την επανάσταση στην Κρήτη

- ❑ Επανάσταση στη Βοσνία Ερζεγοβίνη 1875.
- ❑ Ρωσοτουρκικός πόλεμος 1877-1878.
- ❑ Οι Ρώσοι είναι έξω από την Κωνσταντινούπολη και οι Τούρκοι αδυνατούν να στείλουν στρατό στο νησί.

Γεγονότα στην Ελλάδα που επηρέασαν την επανάσταση στην Κρήτη

- ❑ Εκλογή 24μελούς Επιτροπής στις δυτικές επαρχίες του νησιού.
- ❑ Ίδρυση «Κρητικού Κέντρου» στην Αθήνα για τη συγκέντρωση όπλων και εφοδίων με πρωτοβουλία του Μάρκου Ρενιέρη.
- ❑ Ίδρυση 3 επαναστατικών κομμάτων σε Βάμο, Χανιά και Ρέθυμνο.
- ❑ Εκλογή Μεταπολιτευτικής Επιτροπής και απόφαση για σύγκλιση παγκρήτιας Επαναστατικής Συνέλευσης στο Φρε Αποκόρωνα.
- ❑ Οι αρχηγοί της επανάστασης του 1866-1869 κατέβηκαν στην Κρήτη.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ 1878

- ❑ Έναρξη επανάστασης στη δυτική Κρήτη και επέκτασή της στην ανατολική.
- ❑ Γκρέμισμα τουρκικών πύργων από τους επαναστάτες.
- ❑ Οι Μουσουλμάνοι εγκαταλείπουν την ύπαιθρο και συγκεντρώνονται στις πόλεις.
- ❑ **Ιούλιος 1878:** οι Μεγάλες Δυνάμεις επιβάλλουν ανακωχή στην Κρήτη.
- ❑ Το Συνέδριο του Βερολίνου υποχρέωσε την επιβολή του Οργανικού Νόμου από το Σουλτάνο.
- ❑ Οι αντιπρόσωποι των Κρητικών ζήτησαν παραχώρηση περισσότερων δικαιωμάτων.
- ❑ Συνέχιση ένοπλης εξέγερσης.
- ❑ Η Τουρκία με την υπόδειξη της Αγγλίας δέχεται να συζητήσει το ζήτημα της Κρήτης.
- ❑ **Οκτώβριος 1878:** Υπογραφή Σύμβασης Χαλέπας από τους εκπροσώπους της Πύλης και τους Κρητικούς.

ΣΥΜΒΑΣΗ ΧΑΛΕΠΑΣ

Όροι σύμβασης:

- ❑ Ο Γενικός Διοικητής Κρήτης θα μπορούσε να είναι Χριστιανός με σύμβουλο από το αντίθετο θρήσκευμα.
- ❑ Τα 2/3 της Γενικής Συνέλευσης θα ήταν Χριστιανοί απόκτηση μεγαλύτερων δικαιωμάτων.
- ❑ Πρόβλεψη για ίδρυση κρητικής χωροφυλακής.
- ❑ Αναγνώριση ελληνικής γλώσσας ως επίσημης γλώσσας της Γενικής Συνέλευσης και των δικαστηρίων.
- ❑ Χορήγηση γενικής αμνηστίας.
- ❑ Απαλλαγή από ορισμένους φόρους.
- ❑ Άδεια για ίδρυση φιλολογικών συλλόγων και έκδοση εφημερίδων.
- ❑ Διορισμός Ιωάννη Φωτιάδη ως πρώτου Χριστιανού διοικητή του νησιού, που βοήθησε στην προώθηση των θεμάτων της Κρήτης.

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΕΠΑΣ

- ❑ Έντονες πολιτικές διαιρέσεις εξαιτίας του εκλογικού συστήματος.
- ❑ Δημιουργία δύο κομμάτων: **Συντηρητικών** ή **Καραβανάδων** και των **Φιλελλήνων** ή **Ξιπόλητων** με αρχηγούς το **Μίνωα Ησυχάκη** και **Κωνσταντίνο Μητσοτάκη** αντίστοιχα.
- ❑ Στα κόμματα αυτά συμμετείχαν και Μουσουλμάνοι.
- ❑ Έντονος φανατισμός που οδηγούσε σε βίαιες πράξεις κατά των πολιτικών αντιπάλων.
- ❑ Όσοι έχαναν τις εκλογές μέσα από ραδιουργίες και τη βοήθεια από το εξωτερικό ασκούσαν αντιπολίτευση χωρίς ηθικούς δισταγμούς.
- ❑ Εμπλοκή Γενικών Διοικητών στις πολιτικές διαμάχες.
 - ❑ Συνέπεια: Αλλαγή 5 διοικητών σε 10 χρόνια.

ΕΚΛΟΓΕΣ 1888 ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΣ

- ❑ Νίκη κόμματος Ξιπολήτων
- ❑ Καταγγελία Καραβανάδων για νοθεία και παρανομίες.
- ❑ **6 Μαΐου 1889:** Κατάθεση ψηφίσματος στη Γενική Συνέλευση που κήρυξε την Ένωση με την Ελλάδα.
- ❑ Διαταγή σύλληψης αρχηγών Συντηρητικών που αρκετοί κατέφυγαν στα βουνά, καλώντας το λαό σε επανάσταση.
- ❑ Καταδίκη ενεργειών Καραβανάδων από τον Τρικούπη.
- ❑ Διακήρυξη Τουρκίας ότι οι Έλληνες είναι ανώριμοι να αυτοδιοικηθούν.
- ❑ Αντικατάσταση Γενικού Διοικητή από το στρατιωτικό Σακήρ Πασά.
- ❑ Επιβολή στρατιωτικού νόμου.
- ❑ Κατάργηση σπουδαιότερων διατάξεων Σύμβασης Χαλέπας.
- ❑ Κατάληψη επίκαιρων σημείων νησιού από Τούρκους.
- ❑ Τρομοκρατία και διωγμοί Χριστιανών.
- ❑ Συχνές καταδικαστικές αποφάσεις και εκτελέσεις.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ (ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ) 1895-1896

Μανούσος Κούνδουρος

- ❑ Πρωτοστάτησε στην οργάνωση της Μεταπολιτευτικής Επιτροπής.
- ❑ Πίστευε ότι πριν από την ανεξαρτησία έπρεπε να προηγηθεί μια περίοδος αυτονομίας στο νησί.
- ❑ Υπέβαλε υπόμνημα στους Πρόξενους των Μ. Δυνάμεων που ζητούσε:
 - ❑ Δημιουργία αυτόνομης πολιτείας φόρου υποτελής στο Σουλτάνο.
 - ❑ Επαναφορά με βελτιωμένους όρους της Σύμβασης της Χαλέπας.

Συνέπειες:

- ❑ Βίαιη αντίδραση Τουρκίας.
- ❑ Έναρξη Επανάστασης.
- ❑ Πολιορκία φρουράς Βάμου.
- ❑ Ενίσχυση ηθικού επαναστατών με την άφιξη εθελοντών και πολεμοφοδίων.
- ❑ Οι Τούρκοι επιδόθηκαν σε σφαγές σε Χανιά και Ηράκλειο.
- ❑ Οι Μ. Δυνάμεις ανάγκασαν το Σουλτάνο να δεχθεί το νέο Οργανισμό Κρήτης με την αναγνώριση σημαντικών παραχωρήσεων στους χριστιανούς.
- ❑ Αποδοχή του νέου πολιτεύματος από τη Μεταπολιτευτική Επιτροπή και λήξη της επανάστασης.

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1897

❑ Αντιδράσεις των Τούρκων για το νέο Οργανισμό Κρήτης:

- ❑ Βιαιοπραγίες σε Χανιά (23-24 Ιανουαρίου 1897), Ηράκλειο και Ρέθυμνο.
- ❑ Άγριες σφαγές, πυρπόληση της Επισκοπής και της χριστιανικής συνοικίας.

Ενέργειες Κρητών:

- ❑ Οργάνωση Επαναστατικού Στρατοπέδου (Ακρωτήριο) με 100 Κρητικούς με σκοπό την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.
- ❑ Ο Ελ. Βενιζέλος είχε έντονες διπλωματικές επαφές με τους ναυάρχους των Μ. Δυνάμεων.

Αντιδράσεις ελληνικής κυβέρνησης

- ❑ Αποστολή εκστρατευτικού σώματος με 1500 άντρες με αρχηγό τον Τιμ. Βάσσο.
- ❑ **1 Φεβρουαρίου:** αποβίβαση σώματος στο Κολυμπάρι Χανίων για να καταλάβει το νησί στο όνομα του βασιλιά των Ελλήνων.
- ❑ Το σώμα αυτό πέτυχε σημαντικές νίκες μαζί με τους επαναστάτες.

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1897

Αντιδράσεις ελληνικής κυβέρνησης

- ❑ Αποστολή εκστρατευτικού σώματος με 1500 άντρες με αρχηγό τον Τιμ. Βάσσο.
- ❑ **1 Φεβρουαρίου:** αποβίβαση σώματος στο Κολυμπάρι Χανίων για να καταλάβει το νησί στο όνομα του βασιλιά των Ελλήνων.
- ❑ Το σώμα αυτό πέτυχε σημαντικές νίκες μαζί με τους επαναστάτες.

Αντιδράσεις Μ. Δυνάμεων :

- ❑ Προειδοποίηση στον Τιμ. Βάσσο για επέμβαση αν πλησιάσει τα Χανιά σε ακτίνα 6 χμ.
- ❑ Δημιουργία ουδέτερης ζώνης μεταξύ επαναστατών και Τούρκων για αποφυγή συγκρούσεων.

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1897

Συνέπειες παραβίασης των ορίων από τους Τούρκους (9 Φεβρουαρίου 1897):

- ❑ Βομβαρδισμός στρατοπέδου από το στόλο των Μ. Δυνάμεων.
- ❑ Η πράξη του Σπ. Καγιαλεδάκη να υψώσει την ελληνική σημαία στον ιστό της όταν καταρρίφτηκε από οβίδα.
- ❑ Η πράξη αυτή προκάλεσε παγκόσμια συγκίνηση και οι μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις ζητούσαν τη λύση του κρητικού ζητήματος.
- ❑ Μάρτιος 1897: παραχώρηση αυτονομίας από τις Μ. Δυνάμεις.
- ❑ Άρνηση αποδοχής αυτονομίας και συνέχιση της επανάστασης σε όλο το νησί.

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1897

Προσπάθειες κατάληψης των σημαντικότερων κέντρων επανάστασης από τους Τούρκους σε:

- ❑ Ρέθυμνο
- ❑ Ηράκλειο
- ❑ Ιεράπετρα
- ❑ Αρχάνες

Γεγονότα που επηρέασαν την επανάσταση στην Κρήτη:

- ❑ Έναρξη ελληνοτουρκικού πολέμου (Απρίλιος 1897).
- ❑ Ταπεινωτική ήττα ελληνικού στρατού.

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1897

Η κατάσταση μετά την παραχώρηση αυτονομίας από τις Μ. Δυνάμεις το Μάρτιο του 1897

- ❑ Ανάκληση από την ελληνική κυβέρνηση των δυνάμεων που έστειλαν στην Κρήτη.
- ❑ Αποδοχή από τους Κρητικούς της αυτονομίας (Αύγουστος 1898).
- ❑ Άγριες σφαγές χριστιανών και 17 Άγγλων από τους Τούρκους.
- ❑ Οι Μ. Δυνάμεις διατάσσουν τον τουρκικό στρατό να αποχωρήσει οριστικά από την Κρήτη.
- ❑ **Νοέμβριος 1898:** ορισμός Πρίγκιπα Γεώργιου ως Ύπατου Αρμοστή Κρήτης.
- ❑ Διακυβέρνηση του νησιού από δεκαπενταμελή Επιτροπή «Εκτελεστικόν Κρήτης». Κλείνει μια μακράιωνη περίοδος τουρκικής κατοχής στο νησί.

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ 1898

9 Δεκεμβρίου 1898:

- ❑ υποδοχή Πρίγκιπα Γεώργιου στη Σούδα από τους ναυάρχους των Μ. Δυνάμεων.
- ❑ Ανάληψη διοίκησης νησιού ως Ύπατος Αρμοστής Κρήτης.
- ❑ Η Κρήτη παρέμενε υπό τουρκική επικυριαρχία.
- ❑ Την προστασία της ανέλαβαν οι Μ. Δυνάμεις.
- ❑ Προκήρυξη εκλογών .
- ❑ Ψήφιση πρώτου Συντάγματος Κρητικής Πολιτείας (καθοριστική η συμβολή του Ελ. Βενιζέλου στη θέσπισή του).

16 Απριλίου 1899: Δημοσίευση Συντάγματος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

17 Απριλίου 1899: Σχηματισμός πρώτης κυβέρνησης με τον Ελ. Βενιζέλο Σύμβουλο (Υπουργό) Δικαιοσύνης.

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ 1898

Το κυβερνητικό έργο τα πρώτα χρόνια της διακυβέρνησης από τον Πρίγκιπα Γεώργιο:

- ❑ Αξιόλογο έργο στους τομείς της δημόσιας παιδείας, της υγείας, της δικαιοσύνης και της οικονομίας.
- ❑ Ίδρυση Τράπεζας Κρήτης.
- ❑ Κοπή κρητικής δραχμής.
- ❑ Σύσταση χωροφυλακής.
- ❑ Εκσυγχρονισμός δικαστικού συστήματος.
- ❑ Χτίσιμο σχολείων.
- ❑ Λήψη νέων υγειονομικών μέτρων.
- ❑ Αναστολή προσπαθειών για την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα εξαιτίας των συμφερόντων των Μ. Δυνάμεων που εξυπηρετούσε ο Πρίγκιπας.

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ 1898

Οι απόψεις και οι ενέργειες του Ελ. Βενιζέλου για την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα

- ❑ Σταδιακή ένωση μετά την πλήρη αυτονόμηση του νησιού.
- ❑ Αποχώρηση διεθνών στρατευμάτων.
- ❑ Οργάνωση κρητικής πολιτοφυλακής.
- ❑ **18 Μαρτίου 1901:** απόλυση Βενιζέλου από τη θέση του Συμβούλου και συκοφάντησή του από τον Πρίγκιπα.
- ❑ Δημοσίευση άρθρων στην εφημερίδα «Κήρυξ» για να υποστηρίξει τις θέσεις του.

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ 1898

Αντιδράσεις του Πρίγκιπα και ο αντίκτυπος τους :

- ❑ Λήψη αυταρχικότερων μέτρων εναντίον του κρητικού λαού.
- ❑ Αύξηση δυσαρέσκειας εναντίον του Πρίγκιπα.
- ❑ Συσπείρωση αστικής τάξης γύρω από το Βενιζέλο που ήταν ο αρχηγός της αντιπολίτευσης.
- ❑ **26 Φεβρουαρίου 1905:** υπογραφή προκήρυξης από την αντιπολίτευση για την ένωση ή την αναθεώρηση του Κρητικού Συντάγματος για να απαλλαγούν από τον Πρίγκιπα.
- ❑ Διεύρυνση χάσματος με την Κρητική κυβέρνηση και απόρριψη των αιτημάτων της αντιπολίτευσης.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΘΕΡΙΣΟΥ 1905

10 Μαρτίου 1905: κήρυξη επαναστατικού κινήματος με τριακόσιους περίπου ένοπλους άνδρες από το Βενιζέλο και τους Φούμη, και Μάνο στο χωριό Θέρισο Χανίων.

Σκοπός κινήματος : ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Σημαντικές προσωπικότητες βοήθησαν να εξαπλωθεί και να ενισχυθεί η επανάσταση με όπλα και χρήματα.

Οι **Μ. Δυνάμεις** δεν κατέληξαν σε κοινή απόφαση για τη στάση που θα τηρούσαν.

Μόνο η **Ρωσία** υποστήριξε τον Πρίγκιπα Γεώργιο για να αντιμετωπίσει τους επαναστάτες(κυριότερες μάχες σε Ατσιπόπουλο Ρεθύμνου και Γεωργιούπολη Χανίων).

Σχηματισμός «Προσωρινής Κυβέρνησης» από τον Ελ. Βενιζέλο στο Θέρισο για τη στήριξη του αγώνα.

Οργάνωση υπηρεσιών.

Έκδοση εφημερίδας «Το Θέρισο».

Εκτύπωση γραμματοσήμων.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΘΕΡΙΣΟΥ 1905

Αντίδραση του Πρίγκιπα

- ❑ Επιβολή στρατιωτικού νόμου.
- ❑ Συλλήψεις επαναστατών.
- ❑ Λογοκρισία του Τύπου.
- ❑ Απαγόρευση συγκεντρώσεων.

Ενέργειες του Ελ. Βενιζέλου στο εξωτερικό

- ❑ Παράλληλα με τις ένοπλες συγκρούσεις ο Βενιζέλος διαπραγματευόταν με τις Μ. Δυνάμεις.
- ❑ **15 Νοεμβρίου 1905:** τερματισμός της επανάστασης στις Μουρνιές Χανίων.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΘΕΡΙΣΟΥ 1905

Ενέργειες Μ. Δυνάμεων:

- ❑ Απέρριψαν αίτημα Διεθνούς Εξεταστικής Επιτροπής για την εξέταση του Κρητικού Ζητήματος και την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.
- ❑ Αποδοχή προτάσεων για σημαντικές μεταρρυθμίσεις για την αποκατάσταση της ηρεμίας στο νησί.

Ο **Πρίγκιπας Γεώργιος** δε δέχτηκε τις προτάσεις των Μ. Δυνάμεων και παραιτήθηκε στα τέλη **Σεπτεμβρίου του 1906**.

Επιτεύγματα επανάστασης Θερίσου

- ❑ Αναθεώρηση Συντάγματος, υιοθέτηση πιο δημοκρατικού.
- ❑ Προβολή ξανά του άλυτου Κρητικού Ζητήματος.
- ❑ Πανελλήνια ανάδειξη Ελ. Βενιζέλου.
- ❑ Υπήρξε ο κυριότερος καταλύτης για τις μετέπειτα εξελίξεις μέχρι την επίτευξη της ένωσης.

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

- ❑ **18 Σεπτεμβρίου 1906:** διορισμός Αλ. Ζαΐμη ως νέου Υπατου Αρμοστή Κρήτης από το βασιλιά των Ελλήνων.
- ❑ Εγκαινιάστηκε μια νέα περίοδος ομαλής και φιλελεύθερης διακυβέρνησης.
- ❑ **2 Δεκεμβρίου 1906:** ψήφιση νέου δημοκρατικού Συντάγματος από τη Β' Συντακτική Συνέλευση.
- ❑ Συμμετοχή του Ελ. Βενιζέλου ως Συμβούλου (Υπουργού) Δικαιοσύνης και Εξωτερικών.
- ❑ Ανάκαμψη οικονομίας.
- ❑ Αναδιοργάνωση δημόσιας διοίκησης και δικαιοσύνης.
- ❑ Βελτίωση δημόσιας υγείας και παιδείας.
- ❑ Ενίσχυση δεσμών νησιού με το ελληνικό κράτος.
- ❑ Ελαττώθηκε ο πιεστικός έλεγχος των Μ. Δυνάμεων.
- ❑ Συγκρότηση Κρητικής Πολιτοφυλακής με Έλληνες αξιωματικούς.
- ❑ Σταδιακή απόσυρση ξένων στρατευμάτων από την Κρήτη από τον Ιούλιο του 1907.

1908-1909 ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΣ ΚΗΡΥΞΗ ΕΝΩΣΗΣ ΜΕ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΑΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΠΟΥ ΕΥΝΟΗΣΑΝ ΤΗΝ ΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- ❑ Κίνημα Νεότουρκων.
- ❑ Ανακήρυξη Βουλγαρίας σε ανεξάρτητο βασίλειο.
- ❑ Προσάρτηση Βοσνίας – Ερζεγοβίνης στην Αυστροουγγαρία.

23 Σεπτεμβρίου 1908: κήρυξη κατάργησης της Αρμοστείας και ένωση με την Ελλάδα στα Χανιά και σε άλλα μέρη του νησιού.

24 Σεπτεμβρίου 1908: έκδοση και επικύρωση ενωτικού ψηφίσματος από την επίσημη κυβέρνηση της Κρήτης για κατάργηση της Αρμοστείας και του Κρητικού Συντάγματος.

Οκτώβριος 1908: σχηματισμός προσωρινής διακομματικής κυβέρνησης (πενταμελής Εκτελεστική Επιτροπή).

Ο Ελ. Βενιζέλος συμμετέχει στην κυβέρνηση ως υπεύθυνος για τις εξωτερικές υποθέσεις.

1908-1909 ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΣ ΚΗΡΥΞΗ ΕΝΩΣΗΣ ΜΕ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΑΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Αντιδράσεις Μ. Δυνάμεων στην κήρυξη της ένωσης με την Ελλάδα

- ❑ Θετική- αρχικά- αντίδραση των Μ. Δυνάμεων στις ενέργειες της προσωρινής διακομματικής κυβέρνησης.
- ❑ Υπαναχώρηση όμως στις πιέσεις των Νεότουρκων για την επίλυση του Κρητικού Ζητήματος.
- ❑ Υποστολή ελληνικής σημαίας από το φρούριο από τις Μ. Δυνάμεις στο φρούριο στα Φιρκά Χανίων.

Αντιδράσεις ελληνικής κυβέρνησης

- ❑ Παθητική στάση για αποφυγή περεταίρω περιπλοκών.

Αύγουστος 1909: παραίτηση προσωρινής διακομματικής κυβέρνησης και Κρητικής Βουλής.

Δεκέμβριος 1909: Ορισμός νέας τριμελούς Επιτροπής με τους Κ. Φούμη, Γ. Σκουλούδη, Αλ. Παπαχατζή.

1909: ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΓΟΥΔΙ

Κίνημα στο Γουδί

❑ **Χρόνος εκδήλωσης:** Αύγουστος 1909.

❑ **Αφορμές:**

- ❑ παρατεταμένη πολιτική κρίση,
- ❑ κρίση στις ένοπλες δυνάμεις μετά την ήττα της Ελλάδας στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897.

Ενέργειες του κινήματος:

- ❑ Οργάνωση από το Στρατιωτικό Σύνδεσμο (αρχηγός κινήματος Ν. Ζορμπάς).
- ❑ Πολιτικό αδιέξοδο μεταξύ στρατιωτικών και παλιών πολιτικών κομμάτων.
- ❑ Πρόσκληση στον Ελ. Βενιζέλο για τερματισμό κρίσης.
- ❑ **18 Ιανουαρίου 1909:** Σχηματισμός νέας κυβέρνησης μετά από θετικές παρεμβάσεις του Βενιζέλου.
- ❑ Νέος αρχηγός ορίστηκε ο Στέφανος Δραγούμης.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ
ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

- ❑ Επιστροφή Ελ. Βενιζέλου στην Κρήτη.
- ❑ Συμμετοχή Βενιζέλου στις εκλογές του Μαρτίου του 1910.
- ❑ Νίκη κόμματος Βενιζέλου.
- ❑ Ανάληψη καθηκόντων Πρωθυπουργού στη νέα κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας.
- ❑ Αναστολή για ένα τετράμηνο της λειτουργίας της Κρητικής Βουλής λόγω πιθανής εσωτερικής πολιτικής κρίσης και επέμβασης των Μ. Δυνάμεων.
- ❑ **Ιούνιος 1910:** αναχώρηση Βενιζέλου για την Ελβετία.
- ❑ **Αύγουστος 1910:** προκήρυξη εκλογών στην Ελλάδα και εκλογή Βενιζέλου ως πρώτου βουλευτή Αττικοβοιωτίας.
- ❑ Επιστροφή στα Χανιά.
- ❑ Παραίτηση από την πρωθυπουργία της Κρήτης.
- ❑ **6 Οκτωβρίου 1910:** ανάληψη καθηκόντων Πρωθυπουργού της Ελλάδας

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1910 - 1912

- ❑ Διοίκηση Κρήτης από τριμελείς Επιτροπές.
- ❑ **Νοέμβριος 1911** και **Απρίλιος 1912**: προσπάθειες Κρητών βουλευτών να εισέλθουν στην ελληνική Βουλή.
- ❑ Άρνηση του αιτήματός τους από τον Ελ. Βενιζέλο.
- ❑ **Αιτιολογία άρνησης αιτήματος:**
 - ❑ Απαιτούνταν λεπτοί διπλωματικοί χειρισμοί για αποφυγή αρνητικών αντιδράσεων από τις Μ. Δυνάμεις.
- ❑ **Συνέπειες άρνησης Ελ. Βενιζέλου:**
 - ❑ Νέα επαναστατική κινητοποίηση στην Κρήτη.
 - ❑ Συγκρότηση νέας τριμελούς Επιτροπής με πρόεδρο τον Αντ. Μιχελιδάκη.
- ❑ Έκρηξη Βαλκανικών πολέμων καθοριστικό γεγονός για την είσοδο των Κρητών βουλευτών στο ελληνικό Κοινοβούλιο την **1^η Οκτωβρίου 1912** μέσα σε ενθουσιώδη ατμόσφαιρα.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1912 - 1913

- ❑ Διατήρηση καθεστώτος της Κρητικής Πολιτείας.
- ❑ **11 Οκτωβρίου 1912:** διορισμός Στέφανου Δραγούμη ως Γενικού Διοικητή Κρήτης από το Βενιζέλο.

Απόψεις Ελ. Βενιζέλου

- ❑ Αυτονομία Κρήτης απαραίτητη κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων.
- ❑ Οριστική λύση Κρητικού Ζητήματος μετά το τέλος του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου.

17 Μαΐου 1913: λήξη Α΄ Βαλκανικού πολέμου, υπογραφή Συνθήκης ειρήνης του Λονδίνου.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1912 - 1913

Συνθήκη ειρήνης Λονδίνου (17 Μαΐου 1913)

- ❑ Παραίτηση Σουλτάνου από όλα τα δικαιώματα του στην Κρήτη.
- ❑ Ειρήνευση με Βουλγαρία, Σερβία, Μαυροβούνιο και Ελλάδα.

Συνθήκη Βουκουρεστίου (28 Ιουλίου 1913)

- ❑ Παραίτηση της Βουλγαρίας από κάθε αξίωση από το νησί.
- ❑ Παραχώρηση νησιού στην Ελλάδα.

Συνθήκη των Αθηνών (1 Νοεμβρίου 1913)

- ❑ Παραίτηση Σουλτάνου από κάθε δικαίωμα επικυριαρχίας πάνω στο νησί.
- ❑ Ρύθμιση επιμέρους θεμάτων που αφορούσαν το νησί.

1^η Δεκεμβρίου 1913: κήρυξη ένωσης σε επίσημη τελετή που έγινε στο φρούριο Φιρκά Χανίων με την παρουσία του βασιλιά Κωνσταντίνου, του πρωθυπουργού Ελ. Βενιζέλου, κορυφαίων αγωνιστών και πλήθος κόσμου.

ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- ❑ Επανάσταση Δασκαλογιάννη 1770
- ❑ Επανάσταση κατά των Γενιτσάρων 1821
- ❑ Επανάσταση κατά του Αιγυπτιακού στρατού 1822
 - ❑ Επανάσταση Γραμβούσας 1828
 - ❑ Επανάσταση Χαιρέτη 1811
 - ❑ Επανάσταση 1866
 - ❑ Επανάσταση 1878
 - ❑ Επανάσταση 1895

ΧΡΟΝΙΚΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

1^η Μαΐου 1866:

- ❑ Συγκέντρωση 1500 επαναστατών με αρχηγό το Χατζή Μιχάλη Γιάνναρη στο Αρκάδι.
- ❑ Ορισμός πληρεξούσιων για τις επαρχίες της Κρήτης.
- ❑ Πρόεδρος Επιτροπής: Ηγούμενος Γαβριήλ Μαρινάκης από τις Μαργαρίτες Μυλοποτάμου.
- ❑ Πρόταση παράδοσης επαναστατών από τον Οσμάν πασά μέσω του επισκόπου Ρεθύμνου Καλλίνικου Νικολετάκη.
- ❑ Άρνηση παράδοσης επαναστατών από τον Ηγούμενο Γαβριήλ Μαρινάκη.
- ❑ Αποστολή δύναμης από τον Ισμαήλ πασά για διάλυση της Επιτροπής.
- ❑ Αποχώρηση δυνάμεων Ισμαήλ πασά και μεγάλες υλικές ζημιές στο Μοναστήρι (καταστροφή εικόνων και ιερών σκευών).

ΧΡΟΝΙΚΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Σεπτέμβριος 1866 :

- ❑ επανάληψη πρότασης Ισμαήλ πασά για παράδοση της Μονής με την απειλή αφανισμού του σε περίπτωση άρνησης των επαναστατών.
- ❑ Διχογνωμία Χατζή Νεόφυτου και Ηγουμενίου Γαβριήλ.

24 Σεπτεμβρίου 1866:

- ❑ Αποβίβαση Πάνου Κορωναίου στο Μπαλί Ρεθύμνου.
- ❑ Μετάβασή του στο Αρκάδι.
- ❑ Ανακήρυξή του σε Γενικό Αρχηγό Ρεθύμνου.
- ❑ Οργάνωση στρατιωτικής άμυνας.
- ❑ Διατύπωση ενστάσεων για την αποτελεσματικότητα των μέτρων για την άμυνα της Μονής λόγω της θέσης της.

ΑΜΥΝΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΠΡΙΝ ΤΗ ΜΑΧΗ

- ❑ Γκρέμισμα στάβλων Μονής.
- ❑ Εξαπόλυση μελισσών για ανάσχεση της επίθεσης του εχθρού.
- ❑ Διορισμός Ιωάννη Δημακόπουλου ως Φρούραρχου.

Αναχώρηση Κορωναίου με τους άντρες του.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Βράδυ 7^{ης} Νοεμβρίου 1866

- ❑ αναχώρηση Μουσταφά πασά από το Ρέθυμνο για το Αρκάδι με 15.000 στρατό και 30 κανόνια.

Ξημερώματα 8^{ης} Νοεμβρίου 1866

- ❑ Άφιξη στρατεύματος Μουσταφά πασά στο Αρκάδι (ο ίδιος παρέμεινε στο χωριό Μέση).
- ❑ Οι επαναστάτες μαθαίνουν ότι οι Τούρκοι κύκλωσαν τη Μονή.
- ❑ Ο Σουλεϊμάν βέης ζητά την παράδοση των πολεμιστών.
- ❑ Άρνηση Κρητών πολεμιστών για παράδοσή τους και έναρξη εχθροπραξιών.
- ❑ Σημαντική η συμβολή των γυναικών για τη μεταφορά πολεμοφοδίων και νερού στους πολεμιστές.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

- ❑ Ολοήμερη πολιορκία της Μονής με πολλούς νεκρούς.
- ❑ Μεταφορά βαρέων τουρκικών κανονιών στο Αρκάδι.
- ❑ Απόφαση του Πολεμικού Συμβουλίου της Μονής να ζητήσει τη βοήθεια του Κορωναίου και των καπετανέων του Αμαρίου.
- ❑ Παπά Κρασιώτης και Αδάμ Παπαδάκης μεταφέρουν το γράμα του Πολεμικού Συμβουλίου στον Κορωναίο.

Βράδυ 8^{ης} Νοεμβρίου 1866

- ❑ Οι πολεμιστές, οι γέροι, οι γυναίκες και τα παιδιά μεταλαμβάνουν των αχράντων μυστηρίων.
- ❑ Ενθάρρυνση Ηγουμένου Γαβριήλ σε όλους όσοι βρίσκονταν στη Μονή.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Πρωί 9^{ης} Νοεμβρίου 1866

- ❑ Έναρξη εχθροπραξιών.
- ❑ Υποχώρηση δυτικής Πύλης Μονής.
- ❑ Απόκρουση Τούρκων με μεγάλες απώλειες των Ελλήνων.
- ❑ Μεγάλες ελλείψεις στα πολεμοφόδια των πολιορκούμενων.
- ❑ Η Δασκάλαϊνα εφοδιάζει τους πολιορκούμενους με τα όπλα των σκοτωμένων.
- ❑ Μάχες σώμα με σώμα με μαχαίρια, λόγχες και άλλα αιχμηρά αντικείμενα.
- ❑ Γυναίκες και παιδιά τρομοκρατημένοι τρέχουν στην πυριτιδαποθήκη.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

- ❑ Άλλες γυναίκες με τα παιδιά τους πηγαίνουν να βοηθήσουν τους άντρες τους στον αγώνα.
- ❑ Γενική έφοδος πολιορκούμενων.
- ❑ Μεγάλες απώλειες των Τούρκων που βρίσκονταν στην αυλή της Μονής.
- ❑ Υποχώρηση αντίστασης αμυνομένων επαναστατών.
- ❑ Συγκέντρωση των γυναικόπαιδων στην πυριτιδαποθήκη.
- ❑ Συγκέντρωση εκατοντάδων Τούρκων στην είσοδο της πυριτιδαποθήκης.
- ❑ Ανατίναξη πυριτιδαποθήκης από τον Κωστή Γιαμπουδάκη ή το δάσκαλο Εμμ. Σκουλά από τα Ανώγεια.
- ❑ Σφαγή 36 παλικαριών στην Αγία Τράπεζα της Μονής.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Απολογισμός

- ❑ 864 νεκροί Έλληνες
- ❑ 114 άνδρες και γυναίκες αιχμαλωτίστηκαν.
- ❑ 3 ή 4 αιχμάλωτοι διέφυγαν - ανάμεσά τους ήταν και Αδάμ Παπαδάκης.
- ❑ 1.500 νεκροί και τραυματίες Τούρκοι.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Αντίκτυπος Ολοκαυτώματος

- ❑ Συγκρότηση επιτροπών από φιλέλληνες για τη διενέργεια εράνων.
- ❑ Περίθαλψη 4.600 Κρητικών προσφύγων στην Αθήνα από την «Αγγλοελληνική Επιτροπή».
- ❑ Φιλοκρητική δράση του Αμερικανού φιλέλληνα Σαμουήλ Χάου.
- ❑ Εθελοντές από Σερβία, Ουγγαρία και Ιταλία ζητούν να έρθουν στην Κρήτη μαζί με πολλούς δημοσιογράφους.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Αντίκτυπος Ολοκαυτώματος

- ❑ Παγκόσμια απήχηση δημοσιευμάτων Βίκτορος Ουγκό στην εφημερίδα «Κλειώ» της Τεργέστης.
- ❑ Χαρακτηριστικό απόσπασμα του άρθρου του στην εφημερίδα είναι το παρακάτω κείμενο:
- ❑ «Η ηρωική Μονή, η δίκην φρουρίου αγωνισαμένη, αποθνήσκει ως ηφαίστειον. Τα Ψαρά δεν είναι επικώτερα, το Μεσολόγγι δεν ίσταται υψηλότερον».

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

- ❑ Ήταν πρόεδρος της Επαναστατικής Επιτροπής Ρεθύμνης με καταγωγή από τις Μαργαρίτες Μυλοποτάμου .
- ❑ Ήταν εξέχουσα και επιβλητική προσωπικότητα.
- ❑ Αρνήθηκε στον Ισμαήλ πασά να διώξει την Επαναστατική Επιτροπή.
- ❑ Αρνήθηκε να παραδοθεί στους Τούρκους και πέθανε πολεμώντας γενναία για να σώσει το μοναστήρι.

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

ΓΙΑΜΠΟΥΔΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

- ❑ Θεωρήθηκε ο πυρπολητής της Μονής Αρκαδίου.
- ❑ Καταγόταν από το Άδελε Ρεθύμνου.
- ❑ Ζήτησε την άδεια από τον Ηγούμενο Γαβριήλ να πυρπολήσει τη Μονή στις 9 Νοεμβρίου 1866.
- ❑ Αγωνίστηκε γενναία και υπερασπίστηκε τη Μονή.
- ❑ Θυσιάστηκε μαζί με γυναικόπαιδα και άλλους επαναστάτες που βρίσκονταν μέσα στη Μονή.
- ❑ Σκόρπισε το θάνατο όχι μόνο στους χριστιανούς αλλά και στους Τούρκους.

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

ΠΑΝΟΣ ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ

- ❑ Αποβιβάστηκε στον όρμο Αττάλης στο Μπαλί .
- ❑ Πηγαίνει αμέσως στο Αρκάδι.
- ❑ Ανακηρύσσεται Γενικός Αρχηγός Ρεθύμνης.
- ❑ Είπε στον Ηγούμενο ότι το μοναστήρι δεν ήταν κατάλληλο για άμυνα.
- ❑ Οργάνωσε τελικά την άμυνα του μοναστηριού.
- ❑ Έφυγε με τους άνδρες του στο Αμάρι.

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο **Ιωάννης Δημακόπουλος** ήταν Έλληνας εθνικός αγωνιστής του 19ου αιώνα.

Γεννήθηκε στη Βυτίνα της Γόρτυνας του νομού Αρκαδίας στις 20 Μαρτίου 1835. Ο πατέρας του ήταν παλαιός αγωνιστής κι έφτασε στο βαθμό του συνταγματάρχη. Αφού τελείωσε το γυμνάσιο κατατάχτηκε εθελοντής στο στρατό, συγκεκριμένα στο πεζικό. Όταν έγινε ανθυπολοχαγός, τοποθετήθηκε στο Υπουργείο Στρατιωτικών. Το 1855 έλαβε ενεργό μέρος στην επανάσταση της Θεσσαλίας και της Ηπείρου. Το 1866 μετέβη στην Κρήτη με τον Κορωναίο, ο οποίος τον διόρισε φρούραρχο της Μονής Αρκαδίου. Εκεί βρήκε τραγικό, αλλά και ηρωικό θάνατο στις 9 Νοεμβρίου 1866. Όταν η μονή τινάχτηκε στον αέρα, έχασαν τη ζωή τους οι εγκλειστοί σ' αυτήν πολιορκημένοι και πολλοί Τούρκοι πολιορκητές. Μόνο μια πτέρυγα έμεινε ανέπαφη. Στην πτέρυγα αυτή βρισκόταν ο Δημακόπουλος. Τράβηξε το σπαθί του και όρμησε εναντίον των εχθρών. Οι Τούρκοι τον έπιασαν ζωντανό και τον κατατρύπησαν επιφέροντάς του βάνουσο και οδυνηρότατο θάνατο. Το πτώμα του που βρέθηκε είχε δεκαοκτώ τραύματα, που είχαν προκληθεί από μαχαίρια και λόγχες.

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ

Η ηρωίδα Χαρίκλεια Δασκαλάκη ήταν κόρη, σύζυγος και μάνα πολεμιστών. Ο πατέρας της είχε σκοτωθεί σε προηγούμενη επανάσταση. Οι 3 γιοί της σκοτώθηκαν στην Κρητική Επανάσταση της χρονιάς του ολοκαυτώματος του Αρκαδίου (1866). Ο σύζυγός της ήταν απόγονος του Εθνομάρτυρα Δασκαλογιάννη. Καταγόταν από τα Χάρκια Ρεθύμνου και ήταν η κόρη του παλαίμαχου αγωνιστή της επανάστασης του 1821 Πέτρου Αρκαδιώτη.

Την 8η Νοεμβρίου ο Μουσταφάς μετέφερε από το Ρέθυμνο πυροβόλο μεγάλης ολκής, για να καταρρίψει τη σιδερένια πύλη της μονής. Άρχισε ο κανονιοβολισμός. Η Χαρίκλεια Δασκαλάκη, κλεισμένη σε ένα κελί με το γιο της Κωνσταντίνο και άλλους πολεμιστές, πολεμούσε ακατάβλητη και εμπύχωνε με το θάρρος της τους άλλους. Τρεις φορές έτρεξε και αναστήλωσε τη σημαία του οπλαρχηγού γιου της, την οποία κατέρριπταν ο σφαίρες του εχθρού. Τέλος, την τέταρτη φορά, αφού έσπασε το κοντάρι, δίπλωσε τη σημαία, τη φίλησε και την έκρυψε στην αγκάλη της.

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Ενώ η ηρωίδα πυροβολούσε αδιάκοπα τους εχθρούς, ξαφνικά εχθρική σφαίρα πληγώνει το γιό της. «Για τόσο μικρό πράγμα!», του λέει η Χαρίκλεια. Η φωνή της μητέρας δίνει δύναμη και ζωή στο γιο της. Σηκώνεται, παίρνει το όπλο του και αρχίζει πάλι να πυροβολεί. Τα φυσίγγιά τους εξαντλούνται. Η Δασκαλάκη, με απίστευτη ψυχραιμία και θάρρος, ανοίγει την πόρτα του κελιού, τρέχει κάτω από χαλάζι σφαιρών προς το πτώμα Τούρκου στρατιώτη. Παίρνει τα φυσίγγιά του και επανέρχεται.

Από τους 950 πολιορκημένους στη Μονή γύρω στους 100 μόνο σώθηκαν. Η ηρωίδα Δασκαλάκη σώθηκε και επέζησε. Ενώ συνελήφθη μαζί με το γιο της, ο οποίος φονεύθηκε από τους Τούρκους, η Χαρίκλεια κατόρθωσε να διαφύγει. Μετά την επανάσταση εμφανίστηκε στην Αθήνα, έδωσε πολύτιμες πληροφορίες για την πολιορκία του Αρκαδίου και την αυτοθυσία των πολιορκημένων.

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΥΜΒΡΑΚΑΚΗΣ

Ο Ιωάννης Ζυμβρακάκης ήταν Έλληνας στρατιωτικός του 19^{ου} αιώνα που έλαβε μέρος στην Κρητική Επανάσταση του 1866-1869 και στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1886. πατέρας του ήταν ο αγωνιστής Εμμανουήλ Ζυμβρακάκης και αδελφός του ο επίσης στρατιωτικός και υπουργός Χαράλαμπος Ζυμβρακάκης. Είχε αγωνιστεί στην Κρήτη την περίοδο 1866-1869. ανέλαβε την οργάνωση της άμυνας των πολιορκημένων του Αρκαδίου. Το 1866 ανέλαβε τη διοίκηση της μιας από τις τρεις διοικήσεις του στρατού του αρχηγείου των Τρικάλων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δετοράκης Θ., ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ, Ηράκλειο, 1990
2. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Βενιζέλος», Χρονολόγιο, Χανιά.
3. Κρυοβρυσανάκης Ελ., Πανόραμα Ρεθύμνου, Ρέθυμνο, 2006
4. Προβατάκη Θ., Το Αρκάδι, Αθήνα, εκδ. Τουμπής, 1985.
5. Μανουσάκης Γ., Κρητικές Επανάστασεις 1821-1905, Χανιά, εκδ. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Βενιζέλος», έκδοση 2^η, 2009.
6. Μπλαζουδάκη – Σταυρουλάκη Αθ., Στο Ακρωτήριο του Βενιζέλου, Χανιά, εκδ. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Βενιζέλος», έκδοση 2^η, 2009.
7. Ψιλάκη Ν., Βυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια της Κρήτης, Ηράκλειο, εκδ. ΚΑΡΜΑΝΩΡ, έκδοση 2^η, χ.χ.
8. www.wikipedia.org
9. <http://www.patris.gr/articles/190074?PHPSESSID=obpt3rlce68amsjabo78dp5es7#.UZFHsKLwnso>
10. <http://www.patris.gr/articles/98496?PHPSESSID=#.UZFIJqLwnso>
11. el.wikipedia.org/wiki/Ιωάννης_Δημακόπουλος